

Recenzija knjige / Book Review:

UNIVERZALNI TEMELJNI DOHODEK UNIVERSAL BASIC INCOME

MIHALIČ, Renata, STRBAN, Grega: Univerzalni temeljni dohodek. IUS Software, GV Založba, Ljubljana, 2015. 253 str., ISBN 978-961-247-303-7.

Založba IUS Software, GV Založba je letos izdala monografijo z naslovom Univerzalni temeljni dohodek avtorjev dr. Renate Mihalič in dr. Grege Strbana. Recenzenta monografije sta dr. Anjuta Bubnov Škoberne in dr. Tine Stanovnik. Knjiga ima 253 strani, tri poglavja, stvarno kazalo in obsežen seznam izbrane literature.

Kot sta zapisala avtorja v predgovoru, je »temeljni namen knjige omogočiti natančnejše in celovito poznavanje vseh značilnosti in zlasti pravnih učinkov univerzalnega temeljnega dohodka kot kompleksnega in interdisciplinarnega sistema ter na tej podlagi prispevati tudi k njegovi pravilnejši konceptualizaciji, tako v teoretskem kot v empiričnem diskurzu strokovne in splošne javnosti.« Knjiga celovito in pregledno obravnava pravne in druge vidike tega instituta, njegov teoretični in razvojni vidik, različne oblike ter prednosti in slabosti, zlasti pa je dragocen prispevek avtorjev k poglobljeni analizi njegovega možnega vpliva na obstoječi sistem socialne varnosti. Avtorja bralce že uvodoma opozorita na razsežnost koncepta univerzalnega temeljnega dohodka in njegove možne aplikacije v praksi, pa tudi na nevarnost »nepravilnega razumevanja, parcialnega utemeljevanja in tudi poenostavljanja«. Tej nevarnosti se avtorja spretno ogneta prav s celovito, interdisciplinarno in poglobljeno analizo vseh vidikov tega instituta. Mogoče se je strinjati z njunim stališčem, da je »v zamisli o univerzalnem temeljnem dohodku mogoče prepoznati zlasti težnje po doseganju višje stopnje individualne svobode in enakosti v družbi, hkrati je mogoče prepoznati težnje po razvoju univerzalne državne blaginje, prav tako pa je v tej zamisli mogoče prepoznati težnje po zmanjševanju vloge države, s končnimi učinki ohranjanja revščine, socialne nepravičnosti, povečanja neenakosti v družbi in razvoja pasivnega državljanstva.«

V prvem poglavju so obravnavana temeljna pojmovna vprašanja. UTD je v svoji izvorni obliki dohodek, ki ga država izplačuje neodvisno od posameznikovega

premoženjskega stanja in neodvisno od njegove ekonomske aktivnosti oz. pripravljenosti opravljati določeno delo ali družbeno koristno dejavnost v zameno za njegovo prejemanje, v poenoteni višini, individualno, trajno in redno vsem prebivalcem oz. članom neke politične skupnosti. Vsak član skupnosti ima pravico do nekega minimalnega prejemka, namenjenega zagotavljanju dostojnega življenjskega minimuma. Poleg te izvirne oblike UTD obstajajo še številne izvedene oblike, ki jih avtorja v knjigi tudi podrobno opišeta v prvem poglavju. Bralec se na tem mestu poduči, kakšne so selektivne, pogojene, kategorične, parcialne, neindividualne, kontributivne, netrajne in segmentirane oblike UTD. Pa tudi kakšne so prednosti in slabosti posameznih oblik UTD, kako se financirajo in kakšen vpliv bi lahko imele na trgu dela.

Drugo poglavje je namenjeno pravnim vidikom UTD. Tu je umeščen v koncept socialne in pravne države. Gre za celovit prikaz »njegovega vpliva na udejanjanje temeljnih načel socialne pravne države in doseganje njenih ključnih ciljev.« Poglavje se zaključi s poskusom simulacije uveljavitve normativne ureditve UTD v pravni sistem.

Tretje poglavje analitično obravnava vprašanje, kakšen vpliv bi imel UTD na obstoječa socialna zavarovanja, na pravno ureditev socialnega varstva ter na pravni položaj upravičencev. Avtorja menita, da bi »morebitna uvedba UTD radikalno vplivala na normativno ureditev socialnih zavarovanj in s tem na zagotavljanje pridobljenih in pričakovanih pravic do denarnih dajatev ter zato korenito spremenila pravni položaj obstoječih upravičencev.« Kako korenito in kako radikalno – o tem se bralec lahko podrobno poduči v tej knjigi.

Ob razpravah o UTD se praviloma pogledi in razmišljanja razpravljalcev razcepijo že pri začetnem vprašanju o sprejemljivosti in izbiri najustreznejše oblike UTD – kar je odvisno od tega, kaj kdo šteje za legitimen, legalen, pa tudi izvedljiv cilj oziroma namen UTD. S širšega vidika ne gre samo za pravno in ekonomsko vprašanje, pač pa tudi oziroma zlasti za ideološko in vrednostno (če hočete etično) vprašanje. Sama menim, da s civilizacijskega in humanističnega vidika ni težko zagovarjati koncepta UTD v njegovi najčistejši obliki, kolikor ga razumemo kot sredstvo za udejanjanje univerzalne človekove pravice do dostojnega in svobodnega življenja v skupnosti odgovornih posameznikov, ki delujejo po principu »vsi za enega, eden za vse« in ne postavljajo svojih individualnih pravic in interesov pred kolektivne svoboščine in interese. V času neoliberalnega kapitalizma se zdi takšen koncept čista utopija, predlogi za uvedbo kakšne izvedene oblike UTD pa zlasti kot poskus okleščanja obstoječih razvitih sistemov socialne varnosti. Kar

pa ne jemlje legitimnosti samemu konceptu UTD niti ne zmanjšuje potrebe po znanstvenem in teoretičnem raziskovanju vseh njegovih vidikov. In monografija predstavlja pomemben prispevek na tej poti.

Dr. Katarina Kresal Šoltes